ТЕРМИЗ ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA’LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

Илмий-инновацион журнал

Jurnal OAK Rayosatining 2022-yil 30-sentabrdagi 325/6-son qarori bilan filologiya fanlari bo‘yicha doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan

2021-yildan buyon nashr etiladi

2025/ № 4. 3-4

Termiz – 2025

Muassis:
Termiz davlat universiteti

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

ILMIY-INNOVATSION JURNAL

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 2020-yil 19-oktyabrda 1122 raqami bilan ro‘yxatga olingan. Matnlarda foydalanilgan misol, ko‘chirma va ma’lumotlar aniqligi uchun mualliflar javobgardir. Jurnaldan ko‘chirib bosilganda manba qayd etilishi shart.

Bosishga ruxsat etildi: 28.12.2025
Qog‘oz bichimi: 70x85
Bosma tabog‘i: 5.94
Ofset bosma. Ofset qog‘ozi
Adadi: 100
Bahosi kelishilgan narxda
Buyurtma: 155-son

«TerDU bosmaxonasi»da chop etildi
Termiz shahri, Barkamol avlod ko‘chasi, 43-uy

Tahririyat manzili:
190111, Termiz shahri,
Barkamol avlod ko‘chasi, 43.
Telefon: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Rasmiy sayt:
https://journaltersu.uz

BOSH MUHARRIR:
Abduqodir TOSHQULOV,
iqtisod fanlari doktori, professor

TAHRIR HAY’ATI:

Bekpo‘lat Umurqulov, filologiya fanlari doktori, professor (bosh muharrir o‘rinbosari)
Shoxista Maxmaraimova, filologiya fanlari doktori, professor (mas’ul muharrir)
O‘ral Xoliyorov, f.f.f.d. (PhD), dotsent (O‘zbekiston)
Olmos Ulviy Binnatova, f.f.d., professor (Ozarbayjon)
Karl Rayxl, f.f.d., professor (Germaniya)
Vali Savash yelok, f.f.d., professor (Turkiya)
Dorota Silviya, f.f.f.d. (PhD), dotsent (Polsha)
Muslihiddin Muhiddinov, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Ibodulla Mirzayev, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Abdi Mamatov f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Suyun Karimov f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Muhammadxon Hakimov, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Nafas Shodmonov f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Dilmurod Quronov, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Murodqosim Abdiyev, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Baxtiyor Mengliyev, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Normat Yo‘ldoshev, f.f.d., dotsent (O‘zbekiston)
Baxtiyor Xolmuxamedov, f.f.d., dotsent (O‘zbekiston)
Bobonazar Murtazayev, f.f.n., dotsent (O‘zbekiston)
Asqar Eshmo‘minov, f.f.d., dotsent (O‘zbekiston)
Obidjon Shofiyev, f.f.f.d. (PhD), dotsent (O‘zbekiston)
Zafar Umurqulov, f.f.f.d., dotsent, (PhD) (O‘zbekiston)
Nurali Amonturdiyev, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Hakim Ahmedov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Abdulla Xudoyqulov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Ahad Shukurov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Eshnazar Jabborov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Abdumurod Arslonov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Sirojiddin Turdimurodov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Umida Raximova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Gulchehra Begmatova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Nargis Qurbonazarova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Muyassar Xolova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Shoira Omonturdiyeva, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Sherzod Turdiqulov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Alibek Omonturdiyev, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Humayun Nadim Muhammad, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)

Texnik muharrir: Bahodir To‘raliyev

Учредитель:
Термезский государственный университет

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

НАУЧНО-ИННОВАЦИОННЫЙ ЖУРНАЛ

Зарегистрировано Агентством информации и массовых коммуникаций при Администрации Президента Республики Узбекистан от 19 октября 2020 года под номером 1122.

Авторы несут ответственность за точность приведенных в текстах примеров, отрывков и данных. Необходимо указывать источник при копировании из журнала.

Разрешено к печати: 28.10.2025
Размер бумаги; 70x85
Печатный лист: 5.94
Офсетная печать: Офсетная бумага
Тираж: 100. Цена договорная
Заказ: 155

Печатано в «Типографии ТерГУ»
ул. Баркамол авлод 43, г. Термез

Адрес редакции:
190111, г.Термез, ул. Баркамол авлод, 43.
Телефон: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Официальный сайт:
www.philologicalresearch.uz

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:
Абдукадир ТАШКУЛОВ, доктор экономических наук, профессор

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Бекпулат Умуркулов, доктор филологических наук, профессор (зам. главного редактора)
Шохиста Махмараимова, доктор филологических наук, профессор (ответственный редактор)
Урал Холияров, ф.ф.ф.д. (PhD), доцент (Узбекистан)
Олмос Улвий Биннатова, д.ф.н., профессор (Азербайджан)
Карл Райхл, д.ф.н., профессор (Германия)
Вали Саваш Елок, д.ф.н., профессор (Турция)
Дорота Сильвия, PhD, доцент (Польша)
Муслихиддин Мухиддинов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Ибодулла Мирзаев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Абди Маматов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Суюн Каримов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Мухаммадхон Хакимов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нафас Шодмонов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Дилмурод Куронов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Мурадкасим Абдиев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Бахтиёр Менглиев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нормат Юлдашев, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Бахтиёр Холмухамедов, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Бобоназар Муртазаев, к.ф.н., доцент (Узбекистан)
Аскар Эшмуминов, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Обиджон Шофиев, д.ф.ф.н. (PhD), доцент (Узбекистан)
Зафар Умуркулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Нурали Амонтурдиев, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Хаким Ахмедов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Абдулла Худайкулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Ахад Шукуров, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Эшназар Джаббаров, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Абдумурод Арслонов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Сирожиддин Турдимуродов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Умида Рахимова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Гульчехра Бегматова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Наргис Курбаназарова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Муяссар Холова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Шаира Амонтурдиева, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Шерзад Турдикулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Алибек Омонтурдиев, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Хумаюн Надим Мухаммад, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Технический редактор: Баходир Туралиев

Institutor:
Termez State University

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

SCIENTIFIC-INNOVATIONAL JOURNAL

Registered by the Agency for Information and Mass Communications under the President's Administration of the of the Republic of Uzbekistan on October 19, 2020 under number 1122.

The authors are responsible for the accuracy of the examples, passages and data provided in the texts. The source must be specified when copying from the journal.

Approved for printing: 28.10.2025
Size of the paper: 70x85
Printed sheet: 5.94. Offset printing.
Offset paper. Circulation: 100
Price is negotiable
Order: 155. Printed at the «Printing House of the TerSU»
43, Barkamol avlod str. Termez city.

Address of Editorial Office:
190111, Barkamol avlod str., 43,
Termez city.
Phone: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Official website:
www.philologicalresearch.uz

EDITOR IN-CHIEF:
Abdukodir TASHKULOV, doctor of economic sciences, professor

EDITORIAL BOARD:

Bekpulat Umurkulov, doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (deputy chief editor)
Shohista Makhmaraimova, doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (editor-in-chief)
Ural Kholiyorov, PhD, associate professor (Uzbekistan)
Olmos Ulviy Binnatova, doct.of philol. sciences, professor (Azerbaijan)
Karl Rayxl, doct.of philol. sciences, professor (Germany)
Vali Salvash Elok, doct. of philol. sciences, professor (Turkey)
Dorota Silvia, PhD, associate professor (Poland)
Muslihiddin Mukhiddinov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Ibodulla Mirzaev, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Abdi Mmatov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Suyun Karimov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Muhammadkhon Khakimov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Nafas Shodmonov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Dilmurod Kuronov, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Muradkasim Abdiyev, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Bakhtiyor Mengliev, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Normat Yuldashev, doct. of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Bakhtiyor Kholmukhamedov, doct. of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Bobonazar Murtazaev, cand.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Askar Eshmuminov, doct.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Obidjon Shofiev, PhD, associate professor (Uzbekistan)
Zafar Umurkulov, PhD (Uzbekistan)
Nurali Amonturdiev, PhD (Uzbekistan)
Hakim Akhmedov, PhD (Uzbekistan)
Abdulla Khudaykulov, PhD (Uzbekistan)
Ahad Shukurov, PhD (Uzbekistan)
Eshnazar Jabbarov, PhD (Uzbekistan)
Abdumurod Arslonov, PhD (Uzbekistan)
Sirojiddin Turdimurodov, PhD (Uzbekistan)
Umida Rakhimova, PhD (Uzbekistan)
Gulchekhra Begmatova, PhD (Uzbekistan)
Nargis Kurbanazarova, PhD (Uzbekistan)
Muyassar Kholova, PhD (Uzbekistan)
Shoira Omonturdiyeva, PhD (Uzbekistan)
Sherzod Turdikulov, PhD (Uzbekistan)
Alibek Omonturdiev, PhD (Uzbekistan)
Humayun Nadim Muhammad, PhD (Uzbekistan)

Technical editor: Bakhodir Turaliyev

МУНДАРИЖА

TILSHUNOSLIK

UMURQULOV BEKPO‘LAT
Badiiy nutq va uning shakllanish asoslari 7

IBRAGIMOV YULDASH MATKARIMOVICH
Qoraqalpog‘iston o‘zbek shevalari leksikasi tadqiqi masalasi 13

ШАРИФ ЁКУБОВ
Девони Фоний ғазалларидаги Бесутун атамасининг таҳлили 13

SHUKUROV RAHMATILLO
Qadimgi davr manbalarida Farg‘ona vodiysi toponimiyasi tahlili 19

AHMEDOV HAKIM YARASHEVICH
Xalq dostonlarida frazeologik birliklarning uslubiy tavsifi 23

AMONTURDIYEV NURALI RASHIDOVICH
O‘zbek tili etnografizmlar tizimida motivlashuv masalasi 26

ISMOILOV XURMATILLO TO‘LQINJON O‘G‘LI
Paralingvistik haqoratlar va ularni verballashtirish masalasiga doir 30

USMONOVA SHAHODAT
Publitsistik matn tarjimasida pragmatik modulyatsiya va semantik uyg‘unlik 35

RAXIMOVA UMIDA DJUMAYEVNA
Hamid Olimjon ijodida qofiyaning o‘rni 39

UMIROVA SVETLANA
Mualliflik korpusining amaliy qo‘llanilish sohalari 42

TURDIMURODOV SIROJIDDIN
Evfemik maqollar badiiylik va milliylikni kuchaytiruvchi vosita sifatida 45

TURAKULOVA UMIDAXON ANVAROVNA
Erkin o‘xshatishlarda lingvomadaniy xususiyatlarning aks etishi (Tohir Malik qissalari misolida) 48

SAATOVA SURAYYO ISMAILOVNA
Ijtimoiy tarmoq lisoniy shaxsining voqelanishi 52

РАДЖАПОВА НАТАЛЬЯ БАЗАРОВНА
Отражение и формирование: роль гендерных терминов
в восприятии материнства в современном обществе 55

SARBAROVA DILNOZA NOSIRJON QIZI
Sifatlarning badiiy matndagi funksional-stilistik o‘rni 59

XUSANOVA ZUXRA
AQSH va O‘zbekiston ijtimoiy-siyosiy matbuot matnlarida lingvopragmatik strategiyalar:
leksik-uslubiy xosliklar va ta’sirchan til vositalari 62

QURBONOV AKMALJON TAVAKALJON O‘G‘LI
Hid bilish sezgisiga oid til birliklari semantikasi 65

SUYAROVA NARGIZA YULDOSHEVNA
Metaforalarning nasriy asarlardagi tasviriy va ekspressiv imkoniyatlar 68

МУНДАРИЖА

SOBIROVA GULSHANA FAXRIDDINOVNA
O‘zbek tilida haqoratli leksika: korpus lingvistikasi asosida tahlil va bazaviy resurs yaratish 70

JUMAYEVA DILAFRO‘Z ORIFJON QIZI
«Kuntug‘mish» dostoni frazeologizmlarining semantik-statistik tahlili 75

ISLOMOV SARDOR SANJAROVICH
O‘zbek tilining onomastik sathi haqida 79

RAHMATULLOYEV AHTAM A’ZAM O‘G‘LI
Fors tilidagi ot so‘z turkumi borasida rus tilshunoslarining qarashlari 82

OMANOV SHUHRAT G‘ANIYEVICH
Nemis tilidagi “Eigentlich” modal partikelining so‘roq gaplardagi semantik imkoniyatlari hamda tarjima xususiyatlari 84

GAFUROVA NIGORA SA’DULLAYEVNA
Nonverbal means in virtual texts 87

XOLMUXAMEDOV B.F.
Mualliflik leksikografiyasining rivojlanishi va taraqqiyot yo‘li 90

TO‘RAYEVA ZARRINA ABDIMUROT QIZI
O‘zbek onlayn media sarlavhalarida klikbeyt 93

ADABIYOTSHUNOSLIK

DAVRONOVA MAHFUZA ISROILOVNA
Xalq og‘zaki ijodidagi maqollarda ayol konsepti 96

ARSLONV ABDIMUROD KAROMATOVICH
Nurboy Jabborovning adabiy-matnshunoslik merosi: ilmiy maktab, metodologiya va amaliy natijalar… 99

SAIDOVA MUHABBATXON SHUKRULLAYEVNA
Shukur Xolmirzayev asarlarida folklor motivlari va ularning estetik funksiyasi… 102

BARZIYEV OYBEK XABIBULLAYEVICH
Pisandiy va Haziniy ijodida Andijon zilzilasining nazmiy bayoni 106

SULTANOVA RAISA XAYRULLAYEVNA
«Ra’no va Zebo» dostonida Xiromiy badiiy mahorati… 108

BO‘RIYEVA MARVARID HAMDAMJON QIZI
«Javr-u zulmung garchi o‘lmaklik nishonidur manga…» 112

QOSIMOV ANVAR
Kuper ijodida indeys va o‘zbek nasrida milliy qahramon obrazlari… 116

ADABIY TAQRIZ

ҚУРОНОВ ДИЛМУРОД
“Меҳробдан чаён”нинг учинчи нашри ҳақида 119

Filologik tadqiqotlar: til, adabiyot, ta'lim. 2025; 11-12
ISNN: 2181-1741 (Print)
ISNN: 2181-1725

IJTIMOIY TARMOQ LISONIY SHAXSINING VOQELANISHI

Saatova Surayyo Ismailovna,
Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti
o'zbek tilshunosligi kafedrasi katta o'qituvchisi,
filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori

Internet global tarmog'i yuqori darajadagi axborot aloqa xizmatini foydalanuvchilarga ochiq yoki xususiy ravishda taqdim etayotgan kommunikativ maydondir. Ilgari mavjud bo'lmagan yangi o'ziga xos komminikativ makonning paydo bo'lishi insonlararo kommunikativ ta'sirning yangicha shakllarini joriy qilmoqda. Bu yerda lisoniy shaxs nafaqat yangi kommunikativ tajriba oladi, balki boshqa lisoniy shaxslar bilan bevosita aloqa bog'laydi. Shaxslar Internet makonda bir-biri bilan axborot almashish, muloqot qilish jarayonida yutuqlari bilan birga ba'zi xulq-atvor chegaralariga to'g'ri kelmaydigan ma'naviy, ijtimoiy va psixologik ta'sir o'tkazishadi. Bu holatlar, albatta, insonning nutqida ham aks etadi.

Internet muhitining shakllanishini tartibga soluvchi qonuniyatlarni aniqlash qiyin. Yangi kibermakonning ba'zi faylasuflari masalan, Ester Dayson "Internetda har qanday cheklovlarni ta'minlashning haqiqiy imkoniyati hech qachon bo'lmaydi"[1], – deb ta'kidlaydi. Butun dunyo bo'ylab asosiy axborot manbai hisoblangan Internet o'lchovsiz xotira, fikrlash tezligiga va turli ma'lumotlar xazinasiga egadir. Internet odamlarga ommaviy muloqotda bevosita qatnashish, erkin ijod va interaktiv ishtirok, o'zini anglash, shaxsiyatini shakllantirish, o'zini namoyon qilish imkoniniyatini beradigan tizimdir. Bu jarayonlar esa, albatta, tilda ham o'z aksini topmoqda.

Internet muloqot davr talabi bilan zamon qiyofasiga aylandi. Bir qancha tilshunoslar, jumladan, E.I.Goroshko ham Internetning kengayishi og'zaki va yozma shakllar bilan bir qatorda elektron muloqotning paydo bo'lishiga olib kelganligini tan oladi[2]. Dastlabki vaqtlarda Internetning maqsadi undan foydalanuvchilarni turli ma'lumotlar bilan ta'minlash bo'lgan bo'lsa, bugungi kunda odamlar, guruhlar, ijtimoiy tarmoqlar va bloglar o'rtasidagi muloqotning o'ziga xos vositasiga aylangan. Internet muloqot shakliga axborot almashish muhiti o'z ehtiyojlarini qondiruvchi vosita sifatida qaraydi. Internet muloqotda shaxslar xabar, ma'lumot va axborotlarni bilvosita elektron tarzda almashishadi. "Axborotni uzatish va idrok etishga ko'ra, kompyuter aloqasi aktual (haqiqiy odamlar bilan aloqa) va virtual (noma'lum, xayoliy suhbatdoshlar bilan aloqa) ga bo'linadi"[3]. "Internet muloqot" tushunchasi o'z ichiga internet-kommunikatsiya, bloglosferalar kabi tushunchalarni qamrab oladi. Blagosfera – bu alohida kommunikatsion muhit bo'lib, har bir odam virtual shaxsiyat tuzish va o'z shaxsiyatini, shu jumladan, gender belgisini qurish imkoniyatiga ega bo'lgan internet muhitidir. Undan tashqari, "blogosfera" bir-birini istisno qiladigan ikkita – til (tilning ikki ko'rinishini)ni ifodalashda mazmun va pragmatik niyatlar elementlari darajasida soddalashtirish hamda murakkablashtirish, shuningdek, adabiy til va so'zlashuv nutqi me'yorlarining faol raqobati xususiyatlariga ega internet tili xususiyatlari alohida o'ringa egadir[4]. Ko'p omillar sababli ijtimoiy tarmoqlardagi muloqot og'zaki va yozma muloqotdan farq qiladi. Internet muloqotda adresat va adresantlarning qabul qilish xususiyatlariga qarab til birliklari, uslubi ham o'zgarib boradi.

Internetdagi ko'plab o'ziga xos nutq uslublari va muloqot ko'rinishlari tufayli virtual lisoniy shaxs muhokama mavzusiga aylandi[5] va natijada A.Miftaxova aytganidek: "ko'pgina tadqiqotchilarni Internet tilining lingvistik xususiyatlarini tahlil qilishga qiziqishining ortishiga sabab bo'ldi[6]. Bugungi kunda global tarmoq tilga u yoki bu darajada nafaqat ta'sir qildi, balki

[1] Трофимова Г.Н. Языковая личность и массовая киберкоммуникация в рунете. – М., 2004, – №3. – С. 294.
[2] Горошко Е.И. Лингвистика Интернета: соблюдение дисциплинарной парадигмы // Жанры и виды текста в научном и медийном дискурсе. – Орел: Картуш, 2007. – С. 223–237.
[3] Галичкина, Е.Н. Характеристика компьютерного дискурса. – М., 2004. – С. 27-29.
[4] Muxamedjanova Sh.B. Lingvistikada internet muloqot tushunchasi. – Toshkent, 2023. – B 147-151.
[5] Зуммо М. Влияние СМС на деловые электронные письма на лингва франка: особенности дискурса и недопонимания. – М, 2018 – С. 47-59.
[6] Мифтахова, А., Бочина, Т. и Маликов, А. Женщина против бабы в русской культуре и интернет-языке. М., 2020. – С. 54-62.

internetda o‘ziga xos til ko‘rinishining shakllanishiga sabab bo‘ldi. Bu holatga tilshunos esa V.V.Kiselova “Ehtimol, tilshunoslikning adabiy til, ilmiy til kabi ko‘rinishlariga o‘xshagan yangi shaklini yaratish, masalan, internet argot yoki ko‘ngilochar (axborot tili) tili deb nomlash vaqti kelgandir xuddi ilgari ko‘cha tili bo‘lganidek[1]”, – deya munosabat bildiradi.

G.N.Trofimova “Языковая личность и массовая киберкоммуникация в рунете” maqolasida aynan Internetda “faol grammatika, og‘zaki nutq, assotsiativ o‘zaro ta‘sir tabiiy tilning yaratilishini talab qiladi va Y.N. Karaulov shakllantirgan uchta an’anaviy, ya’ni verbal-semantik (tilni bilish), kognitiv (dunyo lisoniy manzarasini tashkil etuvchi tushunchalar) va pragmatik (maqsadlar, motivlar, qiziqishlar, nutq faoliyatida namoyon bo‘ladigan baholash) darajadagi lisoniy shaxs shakllanadi. Va ushbu darajalarning har biri virtual hamjamiyat ishtirokchilari psixologiyasining o‘ziga xos xususiyatlari bilan bog‘liq yangi ma‘no kasb etadi”[2], – deya izohlaydi.

Internetda shaxs uchun mavjud yangi shart-sharoitlar bilan bir qatorda nutqiy xatti-harakatlarini qamrab olgan xulq-atvor qoidalari majmuasi ham shakllanadi. Qat’iy tartib, rasmiy munosabat, odob-axloq mezonlariga rioya qilish Internet olamiga unchalik mos emas. Ijtimoiy tarmoqlarda hamma teng va mustaqildir. Bu holatlarning barchasi tilda ham o‘z aksini ko‘rsatadi va lingvistik o‘zaro ta’sirning mutlaqo yangi shakli kuzatiladi. Internet muloqot o‘z foydalanuvchilarining tildan foydalanish xususiyatlariga sezilarli ta’sir o‘tkazadi. Bundan tashqari, foydalanuvchilar, tashrif buyuruvchilar, “virtual shaxslar” nafaqat butun Internet makonini yaratadilar, balki o‘zlari sezmasdan ijtimoiy qatlam muloqot qiladigan Internet tilini ixtiro qiladilar[3].

Darvoqe, hozirda “internet tili”, “ijtimoiy tarmoq tili” deb ataluvchi terminlar paydo bo‘lib, uni internet va ijtimoiy tarmoqlardan foydalanadigan shaxslar shakllantirishmoqda. So‘zlarning qisqartirib yozilishi, ba’zi ifodalarni beruvchi jumlalar, qisqartmalar, memlar, giflar, turli smayliklar internet tilining o‘ziga xos xususiyatlari bo‘lib, bular ijtimoiy tarmoq madaniyatini ifodalovchi yangi “virtual til” ning paydo bo‘lishiga ko‘mak beradi. Shu bilan birga, bu holat internet lisoniy shaxsining voqelanishini o‘rganishga ehtiyoj paydo bo‘lishiga ham olib keldi.

Internetda virtual shaxs, ko‘pincha, anonim qoladi bu unga o‘zini erkin tutish, o‘z pozitsiyalarini boshqalarga erkin ulashish imkonini beradi. Unda o‘ynoqi improvizatsiyaviy uslub, nutqning o‘ziga xosligi ko‘zga tashlanadi. Virtuallik insonni real hayotda chegaralangan shaxsiyatining yashirin xususiyatlarini ozod qilishga undaydi. V.Y.Ivanov ham “Интернет в формировании диалогического пространства в социокультурной среде” nomli maqolasida internetda anonimlikning muhimligi muloqotga kirishganlarga o‘zini erkin his qilish, o‘zining his tuyg‘u va fikrlaridan uyalmaslikni ta’minlaydi deya izohlaydi[4]. Natijada internet muloqot qiluvchilar nutqida odob-axloq normalariga mos kelmaydigan muloqot ko‘rinishlarining ham paydo bo‘lishiga olib keldi. Bu holatni internet makonda shaxslarning o‘zaro to‘g‘ridan tog‘ri, yuzma-yuz suhbat qilmasligi bilan ham bog‘lash mumkin. “Ya’ni bu yerdagi muloqotda odamlar aslidagidan ko‘ra dadilroq, jur’atliroq, betgachoparroq, mulozamatsiz va hatto shafqatsizroq ko‘rinishi mumkin. “Yuz amri shirin” maqoli aynan mos keladigan holat – ikki shaxs ko‘z-ko‘zga tushganda ayta olmaydigan gaplarini internetda bemalol aytadi. Muomala bobida ham shunday. Bu hatto odatiy oddiy hol deb qaralmoqda. Demak, real hayotdagi xulq bilan parallel ravishda ijtimoiy tarmoqlarda o‘zgacha, o‘ziga xos odob shakllangan”[5]. Bu holat, albatta, internet tiliga xos xususiyatlarni belgilashda asosiy belgilar bo‘lib xizmat qilishi mumkin.

Darhaqiqat, internetda anonim qolish hamda boshqa sabablar tufayli foydalanuvchilar turli muhokama va bahslarda, qo‘ygan post va videolarida, muloqot jarayonida disfimizmlardan, haqorat so‘zlardan erkin foydalanish kabi holatlar kuzatiladi. Bu kabi ko‘rinishlar, ayniqsa, Telegram messenjeri, Tik tok platformasi, Odnoklasniki ijtimoiy tarmoqlarida yaqqol namoyon bo‘ladi. Chunki tarmoqlarda turli daraja va dunyoqarashga ega shaxslar mavjud bo‘lib, ularning bilim darajasi, dunyoqarashlari, axloqi va ma’naviyati nutqida ham aks etib turadi. Tarmoqlardagi bunday salbiy holatlarga jurnalist Sh.Soatova quyidagicha munosabat bildiradi: “Ijtimoiy tarmoqning ma’naviyat bilan munosabati o‘zgacha – uni ba’zan mensimaydi, ignor qiladi, ba’zida unga juda qiziqib, o‘tkir savollar qo‘yadi: “Ma’naviyat nima?”, “Bor narsami, o‘zi?”, “Mezon-o‘lchovlari qanday?” Asosiysi, tarmoqda ma’naviyat turli nom va shakllarda mavjud; foydalanuvchilar unga murojaat etadi,

[1] Киселева В.В. Интернет и языковая личность, теория социальных пространств // Успехи современного естествознания. – М., 2007. – № 4. – С. 41-42

[2] Трофимова Г.Н. языковая личность и массовая киберкоммуникация в рунете. – М, 2004, – №3. – С. 294.

[3] Komilova Z. Internet tili va uslubi. – T., 2023. – P 216-221.

[4] Иванов, В. Е. Интернет в формировании диалогического пространства в социокультурной среде // Мир психологии. – М., 2000. – № 2. – С. 52–56.

[5] Muxamedjanova Sh.B. Lingvistikada internet muloqot tushunchasi. – Toshkent, 2023. – B 147-151.

o‘rganadi, tadqiq va targ‘ib qiladi, u bilan (yoki usiz) yashaydi[1].

Virtual shaxs qiziqishlarining xilma-xilligi uning intellektualligining yangi darajalarini shakllantiradi. Virtual shaxs dunyoda muloqot jarayonini osonlashtiradigan, psixologik to‘siqlarni olib tashlaydigan va ijodiy “men” ni chiqaradigan niqob kiyadi[2]. Shuningdek, onlayn auditoriya mualliflarni yangicha fikr yuritishga hamda vaziyat talabi bilan ma’lumotlarni qisqa va ixcham tarzda taqdim etishni talab qiladi. Internetda xabarlar, matnlar va tarmoq ma‘lumotlari lingvistik dizaynning o‘ziga xos shaklida ifodalanadi. Chunki virtual hayotda sharoit va shaxslarning o‘zaro ta’siri lingvistik darajada ham o‘zgarishni olib keldi. Bunda shaxs o‘z-o‘zini ifodalashda yangi lingvistik yo‘ldan boradi, bu holat uning nutqida ham aks etib o‘ziga xos ko‘rinishga ega bo‘lgan Internet lisoniy shaxs shakllanishiga zamin yaratadi.

Rezyume. Ushbu maqolada internet va ijtimoiy tarmoqlar muhitida lisoniy shaxsning shakllanishi va voqelanishi masalalari yoritilgan. Internet tili va ijtimoiy tarmoq tili tushunchalari, ularning o‘ziga xos xususiyatlari tahlil qilingan. Internet muhitida anonimlik, erkinlik, interaktivlik, qisqartmalar, memlar, smayliklar kabi hodisalarning til tizimiga ta’siri hamda bu jarayonning ma’naviy va madaniy oqibatlari ilmiy asosda yoritilgan.

Resume. This article discusses the issues of the formation and realization of linguistic personality in the environment of the Internet and social networks. The concepts of Internet language and social network language, their specific features are analyzed. The impact of phenomena such as anonymity, freedom, interactivity, abbreviations, memes, emoticons on the language system in the Internet environment, as well as the spiritual and cultural consequences of this process, are scientifically covered.

Резюме. В статье рассматриваются вопросы формирования и реализации языковой личности в среде Интернета и социальных сетей. Анализируются понятия «язык Интернета» и «язык социальных сетей», их специфические особенности. Научно освещается влияние таких явлений, как анонимность, свобода, интерактивность, аббревиатуры, мемы, эмотиконы, на языковую систему в интернет-среде, а также духовные и культурные последствия этого процесса.

[1] https://oyina.uz/kiril/article/916 na

[2] Трофимова Г.Н. Языковая личность и массовая киберкоммуникация в рунете. – М., 2004, – №3. – С. 294.